

Др Далибор КЕКИЋ

Криминалистичко-полицијска академија, Београд

Безбедност животне средине – еволуција и савремени приступи

аутор проф. др Весела Радовић

У издању Универзитета Едуконс из Сремске Каменице, средином 2013. године објављен је уџбеник *Безбедност животне средине – еволуција и савремени приступи*. Уџбеник је написан с намером да студентима студијских програма заштите животне средине и наука безбедности омогући упознавање са сложеном облашћу заштите животне средине, улогом наука о безбедности у том процесу и односима који се у оквиру међународне заједнице креирају како би адекватно одговорили на постојеће проблеме. Уџбеник је обима 289 страна и састоји се из шест логички повезаних делова: *Животна средина и њене компоненте, Историја животне средине, Глобализација и заштита животне средине, Улога науке о безбедности у заштити животне средине, Ризици у животној средини и Управљање ризицима у животној средини*.

Први део уџбеника састоји се из четири дела: Наука о животној средини, Животна средина, Компоненте животне средине и Кратак приказ појма и значаја заштите животне средине. На крају се налазе Резиме, Кључне речи и Питања. Циљ овог поглавља је да читаоце упозна са основама науке о животној средини. Поглавље садржи неке од најшире прихваћених дефиниција животне средине и објашњење термина које различити субјекти користе у активностима у циљу њене заштите. Такође су у поглављу представљене компоненте животне средине. Наука о животној средини проучава природу и последице које на њу остављају људске активности и технологије (антропосфера), али она не занемарује ни последице по животну средину изазване многим природним појавама и катастрофама. Основна дефиниција заснива се на чињеници која истиче њену важност за развој друштва и омогућава њену заштиту, пре свега са правног аспекта. Процеси у животној средини су међусобно повезани, тако да свака промена било које њене компоненте утиче на промене сваке од њих у мањој или већој мери.

Други део уџбеника под називом Историја животне средине састоји се такође из четири дела: Порекло и дефиниција историје животне средине, Предмет и методологија изучавања историје животне средине, Реципроцитет односа животне средине и развоја друштва – пут ка трагедији или просперитету (вечита дилема) и Место и улога историје животне средине у савременом свету, као и из Резимеа, Кључних речи и Питања.

У овом поглављу читаоци треба да се упознају са настанком и пореклом појма историја животне средине и њеним развојем. Представљена је њена улога у разумевању актуелних проблема заштите животне средине и дат кратак осврт на унапређење методологије у циљу унапређења њене будуће улоге у савременом друштву. У историји су забележени многобројни конфликти због природних ресурса и примери њиховог нерационалног коришћења, чије су последице често биле трагичне. Историја животне средине је релативно нова научна област. Развој историје животне средине је базиран пре свега на достигнућима екологије и географије, али се њени корени налазе и у наукама какве су археологија и антропологија. Интердисциплинарност је њено основно обележје зато што се у њеном проучавању користе сазнања из биологије, геологије, економије и многих других наука. Аутор је посебну позорност усмерио на историју животне средине, као науку која се бави проучавањем интерактивних односа између људи и природе у различитим историјским периодима. Њен задатак је проучавање релација човека и природе кроз историју, при чему се трага за објашњењем узрока промена које су те релације изазивале. Промене у животној средини, мањег или већег обима, су имале и имају огроман утицај на развој свих цивилизација у историји. Неке од промена у животној средини доприносиле су развоју цивилизација, док су друге нестајале. У промовисању заштите животне средине и презентовању проблема из прошлости сваки сегмент савременог друштва има своју улогу. Уз поштовање критичког мишљења, потребно је нагласити да ова наука још увек изазива значајне контроверзе у неким научним круговима, ради чега се и налази у сталном трагању за адекватном методологијом.

Трећи део уџбеника под називом Глобализација и заштита животне средине састоји се од три поднасловa: Глобализација проблема заштите животне средине, Концепт одрживог развоја и Индикатори одрживог развоја, и Резимеа, Кључних речи и Питања. Циљ овог поглавља је да читаоце приближи основама заштите животне средине и одговорима међународне заједнице на глобалном нивоу, кроз развој институционалне сарадње и принципе координације у циљу смањивања глобалних ризика. Представљен је појам глобализације, као и концепт одрживог развоја и његова примена у Републици Србији. Индикатори одрживог развоја који се користе у међународној заједници и у Србији саставни су део поглавља, зато што представљају основни инструмент за праћење постигнутих циљева у области заштите животне средине. Глобализација проблема заштите животне средине један је од основа њене заштите у међународној заједници. На глобалном нивоу идентификовани су најважнији проблеми чија решења треба пронаћи креирањем и усвајањем глобалне стратегије заштите животне средине. Да би се евидентирани проблеми решили, било је неопходно интегрисано управљање животном средином у глобалној заједници, које је потребно институционализовати

на међународном нивоу. На глобалном нивоу је усвојена потреба и начин глобалног управљања заштитом животне средине. Концепт одрживог развоја има различито значење, али се званично препознаје као потреба прожимања три научне области (економије, социологије и екологије). У савременом свету концепт одрживог развоја има за циљ проналажење одрживих решења мултидисциплинарним приступом социолога, економиста и еколога, као и многих других актера у научној и друштвеној заједници. Концепт одрживог развоја је од самог настанка имао за циљ усаглашеност акција различитих актера, али деценијама након његовог прихватања критичари се баве питањима његове ефикасне примене у глобалној заједници и актуелним околностима. У глобалној заједници од усвајања концепта одрживог развоја траје дискусија око адекватног начина оцењивања постигнутог степена његове имплементације. Одрживи развој и индикатори одрживог развоја су објашњени у циљу познавања њихове примене у међународној заједници и Републици Србији.

Четврти део уџбеника под називом Улога науке о безбедности у заштити животне средине има два подналова: Науке о безбедности и Људска безбедност. И овај део има Резиме, Кључне речи и Питања. Ово поглавље представља приказ еволуције науке о безбедности како би она могла бити на адекватан начин коришћена у одговору на нове претње, изазове и ризике који угрожавају опстанак савремене цивилизације. Поглавље садржи и приказ развоја људске безбедности и њеног дела који се односи на безбедност животне средине, као и организације које се баве њеном заштитом. Питања еколошке правде и неправде су посебно обрађена с обзиром да постоје значајне разлике у степену развоја различитих држава. У Србији се појмови еколошке правде и неправде још увек не појављују као значајнија питања у јавности, али кратка анализа указује на хитну потребу разумевања могућности настанка одређених питања која би се у будућности могла повезати са овим појмовима. Теоријски концепти о безбедности, посматрани кроз историјску призму, су многобројни. Оно што је извесно јесте да се већина стручњака слаже да је безбедност „спорни концепт“. Савремени концепт безбедности огледа се такође у значајно измењеном карактеру оружаних сукоба. Концепт људске безбедности је значајно утицао на одређене промене у међународним односима. Свака држава има за циљ очување свог суверенитета и територијалног интегритета. Еколошка безбедност се у том смислу односи на забрану трансфера штетних технологија другим нацијама, складиштење опасних материја на територијама других држава, злоупотребу природних ресурса других држава и многе друге активности. У овом поглављу наведене су многобројне организације које имплементирају различите активности у циљу заштите животне средине. Читаоци су упознати са појмовима еколошка правда и еколошка неправда, еколошки расизам, и са активностима у циљу елиминације

њихових могућих последица на укупан друштвени развој. Крај поглавља је од посебног значаја, с обзиром да садржи корисне препоруке чијом применом актери могу елиминисати могуће импликације у области еколошке правде у Републици Србији.

Пети део уџбеника има назив Ризици у животној средини, и састоји се из следећих сегмената: Појам и класификација (подела) ризика у животној средини, Важност избора терминологије у циљу разумевања опасности од ризика, Ризици у животној средини природног порекла (природне појаве и катастрофе) и Ризици у животној средини антропогеног порекла. Такође, на крају овог дела рада налази се Резиме, Кључне речи и Питања. Појам ризика у савременом друштву је повезан са применом концепта одрживог развоја и потребом интегралног управљања заштитом становништва, животне средине, материјалних и културних добара. Терминологија која је у вези са процесом управљања у животној средини је разноврсна и читаоци се са њом упознају на одговарајући начин. Многобројне базе података о ризицима су основ за њихову анализу и адекватан одговор заједнице на њих, ради чега се истиче потреба њиховог континуираног дограђивања. Природни и антропогени ризици се деле на различите начине али заједничко им је да угрожавају здравље и живот становништва и утичу на развој друштвене заједнице у којој се дешавају. Последице које ризици изазивају су дуготрајне и опоравак након неке катастрофе није лак задатак ни за најразвијеније земље света. Осим природних ризика који су готово непредвидиви, и антропогених који су у највећој мери изазвани небригом људи (загађење воде, ваздуха и земљишта), у савременом друштву јављају се и нове врсте ризика. Њих је теже разумети и самим тим их је теже контролисати. У Србији су такви били ризици генерисани процесом приватизације који су у значајној мери успорили развој земље.

Последњи, шести део уџбеника има назив Управљање ризицима у животној средини и састоји се из: Процеса управљања ризиком у животној средини, Важности управљања ризиком у корпоративном сектору Србије и Улоге јавно-приватног партнерства у управљању еколошким ризицима. Еколошка политика у Републици Србији има за циљ очување квалитета животне средине (воде, ваздуха и земљишта) применом различитих инструмената. Еколошка политика је компонента опште усвојене политике националне безбедности у Србији. Управљање еколошким ризиком у друштву је основ за елиминацију различитих последица које утичу на његов развој. Холистичким приступом ова активност представља део ширег појма од оног који се односи на управљање ризиком у појединачном систему или његовом непосредном окружењу. У процесу управљања ризицима је неопходна ефикасна комуникација о ризику. У том смислу је неопходно усвајање савремених концепата комуникације. У изгледу је потреба да зарад убрзаног друштвено-економског развоја актери у

активностима управљања ризицима у Србији разумеју и подрже концепт који обједињује широк спектар пословних и менаџерских активности у јавном и у приватном сектору у циљу елиминације негативних последица ризика на корпоративни сектор. За сваку од многобројних активности елиминације ризика неопходно је обезбедити потребна финансијска средства. Један од начина превазилажења проблема континуираног недостатка финансијских средстава, са којим се Србија суочава деценијама, у процесу управљања ризицима јесте и успостављање јавно-приватног партнерства у овој области на начин идентичан оном који је већ реализован у развијеним земљама.

Уџбеник *Безбедност животне средине – еволуција и савремени приступи* омогућава да се студенти оспособе за разумевање и решавање практичних задатака који их чекају након завршетка студија. Ипак, ова врста литературе је потребна и многим другим који се професионално или аматерски баве питањима заштите животне средине и безбедности у друштвеној заједници. Уџбеник је превасходно намењен стручној, али и широј јавности која се бави питањима безбедности животне средине.